EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE
KUULEMINEN 17.6.2025
HE 53/2025 vp
Vankeuslain, tutkintavankeuslain ja puolustustilalain muuttaminen

Yleiset kommentit esityksestä ja sen tavoitteista

Esitys on perusteltu ja sen tavoitteet ovat hyväksyttävät. Avolaitossijoitusten turvallisuuden takaaminen on hyvin linjassa vankeustäytäntöönpanon yleisten tavoitteiden kanssa. Myös varmuusosastosääntelyn täsmentäminen on hyvä tavoite.

Keskeiset ehdotukset on kirjoitettu riittävän laajasti ja täsmällisesti. Jaksosta käyvät hyvin ilmi keskeiset ehdotukset ja niiden yleiset perusteet.

Avolaitossijoituksen edellytysten täsmentäminen (muutosehdotukset vankeuslain 4 luvun 9 §:ään ja 6 luvun 1 §:ään)

Täsmennykset ovat perusteltuja. Turvallisuusnäkökohdan korostaminen avolaitokseen sijoitettaessa on tarpeen vaatima. Täsmennykset eivät ainakaan sanottavasti vaikeuta avolaitokseen sijoittamista, vaikka pientä tiukennusta avolaitossijoitteluun esityksen hyväksyminen toisi. Turvallisuutta vaarantava vanki on usein vanki, jonka riski syyllistyä myös rikoksiin vankeusaikana on korkea. Esityksessä on kuitenkin useassa kohdissa korostettu, että avolaitossijoitus päätetään tapauskohtaisesti. Mikään vankiryhmä ei siten ole vailla mahdollisuutta päästä avolaitokseen. On myös perusteltua ottaa mahdollisuus avolaitossiirtoon huomioon rangaistusajan suunnitelmassa. Rangaistusajan suunnitelma on jatkuvasti täydentyvä asiakirja.

Määräaikaisesta avolaitossijoituksesta luopuminen

Käytännön kokemusten perusteella luopuminen määräaikaisesta avolaitossijoituksesta on perusteltua. Siitä luopuminen ei vähennä avolaitossijoittamista ja esitys selkiyttää avolaitossijoittelua.

Vangin sähköinen valvonta avolaitoksessa

Mahdollisuus sitouttaa vanki sähköiseen valvontaan avolaitossijoituksen edellytyksenä on perusteltu lainmuutos. Sähköinen valvonta ei puutu suhteettomasti vangin perusoikeuksiin ja on jo voimassa olevan lain mukaan käytössä avolaitoksissa. Nyt sitoutuminen sähköiseen valvontaan vaadittaisiin jo avolaitossijoituksesta päätettäessä.

Varmuusosastosijoituksen edellytykset

Edellytysten täsmentäminen on hyvin perusteltua. Tässäkin korostuvat turvallisuusnäkökohdat. Varmuusosastolle sijoittaminen on turvaamistoimenpide. Rikollisen toiminnan jatkamisen riski pääasiallisena varmuusosastolle sijoittamisen perusteena säädetään nyt nimenomaisesti. Välttämättömyyskriteerin lisääminen lakiin on perusteltua.

Pidän perusteltuna sitä, että varmuusosaston perustaminen perustuisi vankilan järjestyssääntöön. On myös syytä luopua mahdollisuudesta sijoittaa vanki varmuusosastolle hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi. Erillään pitämistä koskeva sääntely riittää tässä suhteessa ja on myös oikeasuhtainen toimenpide.

On kuitenkin jatkossa syytä arvioida varmuusosastojen ja tehostetun valvonnan osastojen (TEVA) välistä suhdetta. Varteenotettava mahdollisuus on lisätä varmuusosastoja ja muuttaa varmuusosastosääntelyä niin, että varmuusosastoille tulisivat sijoitetuksi ne vangit (tai ainakin osa vangeista), jotka nyt sijoitetaan tehostetun valvonnan osastoille. Tehostetun valvonnan osastojen toiminta ei ole vastannut niille asetettuja tavoitteita. Olen tehnyt yhdessä Henri Rikanderin ja Salla Rikanderin kanssa Rikosseuraamuslaitokselle (julkaisemattoman) selvityksen tehostetun valvonnan osastojen toiminnasta. Käsitykseni perustuu tuohon selvitykseen.

Tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle

Uudistus on perusteltu ja käytännön tarpeen vaatima. Uudistusta on perusteltu esityksessä hyväksyttävällä tavalla. Tavoitteena on ennen kaikkea puuttua järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin ongelmiin jo tutkintavankeuden aikana. Ehdotettu sääntely ei loukkaa syyttömyysolettamaa, tutkintavankia kohdellaan edelleen syyttömänä, esitutkintalain tarkoittamassa mielessä.

.

Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta

Esityksessä viitattujen selvitysten perusteella on perusteltua säätää kuuntelemispäätöksen määräaikaisuudesta.

Vankilaan ottamisen rajoittaminen

Säännös on perusteltu ja koskee uudistettuna vain poikkeusoloja. Nykyistä säännöstäkin on sovellettu tilanteessa, joka vastaa säännöksen uutta muotoilua. Nykysäännös on liian väljä, eikä sitä ole sellaisenaan sovellettukaan.

Muut muutosehdotukset (teknisluontoiset muutosehdotukset vankeuslakiin, puolustustilalakiin ja tutkintavankeuslakiin sekä synnyttävän vangin sitomisen kielto)

Näihin ei ole huomautettavaa. Teknisluontoiset muutosesitykset ovat sellaisenaan hyväksyttäviä.

Lainmuutosesityksen vaikutukset

Esitetyt muutokset ovat omiaan tehostamaan viranomaisten työskentelyä. On perustellusti oletettavissa, että ehdotetut muutokset lisäävät vankiloiden turvallisuutta. Sijoittelua koskevat täsmennykset parantavat vankien oikeusturvaa ja antavat myös työntekijöille entistä täsmällisemmät toimivaltuudet ottaa huomioon turvallisuusnäkökohdat.

Ehdotukset siis oletettavasti parantavat vankiloiden turvallisuutta. Turvallinen vankilatäytäntöönpano on vangin perusoikeus. Esityksessä ovat hyvin tasapainossa vankeuslain tavoitteet, yhteiskunnan turvallisuus, rikosseuraamusalan työntekijöiden turva ja oikeusturva sekä vankien turvallisuus. Vankien oikeussuojakeinot ovat suhteessa nyt käsillä oleviin uudistuksiin riittävät. En näe esityksessä ongelmia suhteessa perus- ja ihmisoikeuksiin.

Voimaantuloajankohdasta

Tavoitteena tulisi olla mahdollisimman nopea voimaantulo. Muutokset aiheuttavat koulutustarvetta ja vaativat myös valmistautumista uudistukseen. Arvioisin, että voimaantulo olisi perusteltua määritellä tapahtuvaksi puolen vuoden kuluttua siitä, kun lait on vahvistettu.

Matti Tolvanen
OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori (emeritus)
Itä-Suomen yliopisto